

Łódź, 5 czerwca 2018 roku

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie
Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków
ul. Kanonicza 24, 31-002 Kraków

Szanowni Państwo,

Zarząd Główny Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich zwraca się z prośbą o udzielenie nam wyjaśnień dotyczących badań archeologicznych, przeprowadzonych w kwietniu i maju 2018 roku w Krakowie, przy ul. Stradomskiej, ponieważ jesteśmy zaniepokojeni doniesieniami prasowymi o nieprawidłowościach, do jakich miało dojść podczas tych badań.

Informacje, jakimi dysponujemy pochodzą z mediów, tj.:

10 maja 2018 roku, Kraków. Tysiąc szkieletów i skarb pod Wawelem nie wstrzymują budowy apartamentowca [ZDJĘCIA, WIDEO], <http://www.dziennikpolski24.pl/region/wiadomosci-krakow/a/krakow-tysiac-szkieletow-i-skarb-pod-wawelem-nie-wstrzymuja-budowy-apartamentowca>.

14 maja 2018 roku, Znikające szkielety w Krakowie,

<http://m.newsweek.pl/polska/spoleczenstwo/budowa-apartamentowca-kolo-wawelu-i-znikajace-szkielety,artykuly,427249,1.html>.

25 maja 2018 roku, Kraków. Odślania się tajemnica szkieletów z cmentarza odkrytego na Stradomiu, <http://www.gazetakrakowska.pl/strefa-biznesu/wiadomosci/a/krakow-odslania-sie-tajemnica-szkieletow-z-cmentarza-odkrytego-na-stradomiu,13201711/>.

Badania archeologiczne przeprowadzono na działce sprzedanej przez miasto Kraków firmie Angel Poland, która finansuje ww. badania. Na przedmiotowej działce projektowany jest kompleks nowej zabudowy.

Ze wzmiankowanych przekazów wynika, że w trakcie badań archeologicznych odkryto cmentarz funkcjonujący obok przytułku dla zubożałej szlachty od XIV do XVII wieku. W trakcie wykopalisk odkryto 1609 szkieletów. Cmentarz był wielowarstwowy, a zmarłych pochowano w pięciu, miejscami w siedmiu warstwach.

Ponadto informacje wskazują, że odkryto pozostałości kościoła św. Jadwigi Śląskiej (obecnie kościół jest zachowany częściowo także w partii nadziemnej, zaadaptowanej na kamienice przy ul. Stradomskiej 12-14), pozostałości klasztoru i przejście podziemne.

Należy zaznaczyć, że sprawa dotyczy obszaru zlokalizowanego na terenie zabytkowego układu urbanistycznego Kazimierza ze Stradomiem, figurującego w Rejestrze Zabytków Krakowa pod nr A-12, mającego odrębną decyzję prawną z 23 lutego 1934 roku, również uznanego zarządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 8 września 1994 roku za pomnik historii: „Kraków – historyczny zespół

miasta” (Monitor Polski nr 50 poz. 418) oraz obszaru wpisanego w 1978 roku na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Zatem prowadzenie na tym terenie jakichkolwiek prac, w tym na stanowisku archeologicznym, wymaga pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i z przekazów prasowych wynika, że prace przebiegły za zgodą i pod nadzorem Małopolskiego WKZ.

Jednak nasze obawy budzi kilka kwestii:

1. Jaki był tryb badań archeologicznych – czy Małopolski WKZ nakazał przeprowadzenie archeologicznych badań wyprzedających, czy badań archeologicznych w trakcie realizacji prac ziemnych, które już towarzyszą inwestycji?
2. Metodyka prowadzenia badań archeologicznych – na podstawie praktyki badawczej członków naszego Stowarzyszenia, posiadających doświadczenie w badaniach cmentarzy średniowiecznych i nowożytnych oraz stosujących nowe techniki dokumentacyjne uważamy, że mało prawdopodobne jest przeprowadzenie właściwej eksploracji i dokumentacji ponad 1600 grobów w przeciągu około 2 miesięcy, szczególnie na cmentarzu wielowarstwowym. Z informacji prasowych wynika, że dokumentację ograniczono do zdjęć oraz skanowania odkrywanych pozostałości dawnego cmentarza i poszczególnych grobów, przy czym dokumentacji rysunkowej nie prowadzono, przynajmniej w odniesieniu do odkrywanych pochówków. Zakładając, że zastosowana forma dokumentowania (choć z reguły stosowana jest do obiektów architektonicznych) znacznie przyspieszyła wykonanie badań wykopaliskowych, to jednak należy zwrócić uwagę, że nie dotyczy to eksploracji kolejnych nawarstwień, którą należało wykonywać ręcznie – na tego typu stanowisku jest ona niewątpliwie bardzo czasochłonna.
3. Sposób potraktowania szczątków ludzkich: zaskakujący jest i niespotykany w praktyce pośpiech w dokonaniu pochówka części (jak wynika z wypowiedzi prasowych) wyeksplorowanych szczątków ludzkich. Taki tryb postępowania można przeprowadzić po wykonaniu pełnej analizy antropologicznej. Ponadto, w tym przypadku mamy do czynienia z wybitnie wartościową pod względem naukowym serią populacji dawnych mieszkańców Krakowa i badania tego cmentarza dają niespotykaną dotąd szansę na ich analizę naukową w zakresie poszerzonego spektrum analiz, jak np. pobranie prób do badań DNA czy do badań izotopów. Zatem decyzja taka powinna być powzięta po namyśle, wieloaspektowej ocenie sytuacji oraz za zgodą konserwatora. Czy Małopolski WKZ wyraził zgodę na ponowny pochówek?
4. Prosimy o wyjaśnienia, czy Małopolski WKZ wnosił zastrzeżenia na etapie uzgodnień warunków zabudowy dla ul. Stradomskiej 12-14, tj. czy wyraził zgodę na przekształcenie obszaru wpisanego na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO? Wartości, które zdecydowały o ochronie omawianego obszaru, tymi działaniami uznane zostały za nieistotne, co w zdecydowanej mierze wpłynęło na odbiór społeczny omawianych prac, które odbywały się w atmosferze skandalu.

Pozwolimy sobie przytoczyć krótki wyjątek z uzasadnienia wpisu ze strony internetowej UNESCO (<http://whc.unesco.org/en/list/29>), który powinien nam przypomnieć, dlaczego chronimy zabytki:

„Historyczne centrum Krakowa jest przesiąknięte przenikającą się autentycznością, która przejawia się w jego lokalizacji i otoczeniu, jego formach i projektach, materiałach i treści oraz, w pewnym stopniu, ich zastosowaniach i funkcjach. Ukształtowanie terenu i związek między Wisłą a miejscowymi pagórkami i wychodniami skalnymi, najlepiej zilustrowane przez kompleks Wzgórza Wawelskiego, pozostaje czytelny. Ze względu na średniowieczną lokację opartą na prawie magdeburskim, które pociągało za sobą uporządkowanie układu urbanistycznego, miejska klarowność i funkcjonalność Krakowa i Kazimierza przetrwały do dziś: nieliczne późniejsze zmiany na działkach

osiedleńczych nie spowodowały żadnych zmian w sieci ulicznej. Panorama miasta pozostaje nienaruszona, wraz z charakterystycznymi zabytkami, takimi jak Wawel, Wieża Ratuszowa i poszczególne kościoły. Współczesne cechy miasta akcentowane są w niewielkim stopniu i znajdują się w pewnej odległości od historycznego centrum. Ponadto wiele budynków i urządzeń pozostało w użyciu w zamierzonym celu przez pokolenia.

Przeważnie złożone struktury architektoniczne reprezentują wiele faz rozwoju i zawierają elementy z różnych okresów. Dzisiejsze interwencje stanowią kontynuację tego historycznego procesu. Wprowadzone z poszanowaniem skali i zarysu istniejącego zabudowanego środowiska nie podważają autentyczności zespołu. Bogate historyczne detale architektoniczne (zarówno budynki, jak i miejskie przestrzenie publiczne) wymagają rygorystycznej ochrony i świadomej polityki konserwatorskiej" (tłum. własne).

Lokalna społeczność oprotestowała inwestycję. W proces inwestycyjny i sprzeciw społeczny wpisały się badania archeologiczne jako synonim zniszczenia.

Jeśli już podjęto decyzję pozwalającą na realizację inwestycji na terenie tak szczególnie chronionym i przy społecznym sprzeciwie, należało zapewnić transparentność badań archeologicznych. Zwłaszcza, że prowadzone one były w miejscu będącym świadectwem pamięci i troski pokoleń.

Biorąc pod uwagę powyższe wątpliwości uważamy, że dokumentacja z tych badań powinna być poddana analizie przez rzeczoznawców Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w której powinni wziąć udział zarówno archeolodzy, jak i antropolodzy.

Prosimy o odniesienie się do naszych uwag.

Z wyrazami szacunku

Prezes Zarządu Głównego SNAP

Dr hab. Krzysztof Walenta

Do wiadomości:

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Departament Ochrony Zabytków, ul. Ksawerów 13, 00-001 Warszawa.